

PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za jul 2014.

Realizaciju ovog projekta finansijski je podržala organizacija Civil Rights Defenders.

*Izneti stavovi u ovom Izveštaju pripadaju isključivo autorima
i ne moraju predstavljati zvaničan stav Civil Rights Defenders-a.*

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Realizaciju ovog projekta finansijski je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.

*Izneti stavovi u ovom Izveštaju pripadaju isključivo autorima
i ne moraju predstavljati zvaničan stav Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.*

SADRŽAJ

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA	4
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA	8
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA.....	9
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	10
	REGULATORNA TELA	10
	DRŽAVNI ORGANI.....	13
	ORGANIZACIJE ZA KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	16
V	PROCES DIGITALIZACIJE.....	16
VI	PROCES PRIVATIZACIJE	17
VII	ZAKLJUČAK.....	18

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Urednik Novinske agencije FoNet Davor Pašalić je 2. jula oko ponoći u dva navrata teško pretučen na Novom Beogradu, u blokovima 22 i 23, nedaleko od zgrade u kojoj stanuje. Pašalić se pešice vraćao kući kada su ga presrela trojica nepoznatih mladića i od njega zatražila novac preteći mu pištoljem. Kada je odbio da im da novac, počeli su da ga tuku rukama i nogama i pri tome mu zadali više od 30 udaraca. Dok su ga tukli, napadači su vikali da je ustaša i Hrvat. Kada su konačno prestali da ga udaraju i potom otišli, Pašalić je ustao sa zemlje i krenuo preko autoputa, prema zgradi u kojoj stanuje. Na drugom kraju mosta ponovo su ga dočekala trojica napadača i opet počeli da ga tuku, uz povike „ustašo” i „Hrvatu”. U nekom momentu, Pašalić je uspeo da se udalji, okrvavljen je došao do stana, presvukao se i otišao da mu se ukaže lekarska pomoć. Urednik FoNet-a zadobio je posekotine i podlive po glavi, licu i usnoj duplji, polomljena su mu dva zuba i ima modrice po celom telu. Novinska agencija FoNet najoštrije je osudila brutalni napad na Pašalića i zahtevala je hitnu akciju policije i tužilaštva kako bi napadači što pre bili pronađeni i kažnjeni. Napad je osudio i Ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović. Bez obzira na to što su napadači od Pašalića tražili novac, ima osnova za sumnju da se radi o ciljanom napadu na njega, a da razlog za takav napad leži u novinarskom pozivu koji obavlja. Naime, napadači su više puta ponovili uvrede na Pašalićev račun i to na nacionalnoj osnovi, a sa njegovom nacionalnošću su očigledno bili upoznati pre samog napada.

Ono što u ovom slučaju posebno zabrinjava jeste to što nema vesti ni o kakvim pomacima u istrazi, te de ja moguće da napad na Pašalića ostane još jedan od mnogih napada na novinare u Srbiji koji nikada neće biti razrešeni Čak i da Pašalić nije napadnut zbog svog novinarskog posla, njemu su nanete teške telesne povrede. Za nanošenje takvih povreda Krivičnim zakonikom zaprećena je kazna od šest meseci do pet godina zatvora. Uvrede Pašaliću na nacionalnoj osnovi ukazuju na mogućnost da je reč o krivičnom delu učinjenom iz mržnje, što je okolnost koju bi sud mogao da ceni kao otežavajuću. Ako bi se ipak ispostavilo da se radilo o ciljanom napadu na novinara, kazna za nanošenje takvih povreda bi mogla biti i viša, od jedne do osam godina zatvora.

1.2. Informativni Internet portal Rume objavio je 6.7.2014. da je njihovog odgovornog urednika i vlasnika Nenada Tomića tog dana napao Dušan Dragišić, vlasnik hotela „Borkovac” iz Rume. Dragišić je, navodno, prišao Tomiću i, unoseći mu se u lice, počeo da preti zbog tekstova pisanih o priključenju njegovog objekta na gradsku kanalizacionu mrežu. Iako mu je Tomić odgovorio da ne zna o čemu je reč, Dragišić je insistirao da je Tomić autor spornog teksta, pretio mu sečenjem ušiju i odgrizanjem nosa, te ga grubo vređao i nazivao fašistom. Dragišića i Tomića razdvojili su Tomićevi prijatelji i policajci koji su se slučajno zatekli u Dragišićevom restoranu. Nakon incidenta Tomić je protiv vlasnika hotela podneo krivičnu prijavu.

Bizarni incident privukao je našu pažnju pre svega stoga što napadnuti novinar u konkretnom slučaju tvrdi da nije bio autor spornog teksta, te da uopšte nije razumeo razloge napada. Ono što izgleda nesporno jeste to da su pretnje i uvrede upućene i da su upućene pred svedocima. Pitanje je da li se u konkretnom slučaju uopšte može govoriti o težem, kvalifikovanom obliku krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti iz člana 138. Krivičnog zakonika. Naime, Krivični zakonik definiše zanimanja koja su od značaja za javno informisanje, pa tako i zanimanje novinara, odnosno urednika, kao posao od javnog značaja. Međutim, kvalifikovanim oblikom krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti Krivični zakonik ne štiti lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja apsolutno, već samo u meri u kojoj je njihova sigurnost ugrožena u vezi sa poslovima koje obavljaju. Ako su pretnje Tomiću rezultat zablude u kojoj je Dragišić bio, pri čemu on faktički nije „obavljao posao” zbog koga je napadnut, odnosno nije napisao sporni tekst, sud bi mogao da zaključi da ni pretnje nisu u vezi sa poslom koji Tomić kao urednik obavlja, te da stoga i ne utvrđuje odgovornost za kvalifikovani oblik krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti, već samo za osnovni. Kada i ako u ovom slučaju dođe do podizanja optužnog akta, to će svakako biti pitanja koja će zavrediti dodatnu pažnju.

1.3. Mileta Trišić, predsednik mesne zajednice u selu Zagrađe, nasrnuo je 18. jula, uz pretnje i uvrede, na novinara agencije Beta Živka Perišića u Gornjem Milanovcu. Do napada je došlo nakon što je novinar Bete nekoliko meseci ranije preneo izjavu direktora Elektrodistribucije u Lazarevcu Veselina Šiljegovića da je Trišić optužen zbog krađe struje u dužem vremenskom periodu jer je u svojoj kući kablom zaobišao strujomer.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja, ni na jedan način podesan da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja. Posebno, niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Već citirani član 138 Krivičnog zakonika predviđa da će se onaj ko ugrozi sigurnost lica koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja, pretnjom da će napasti

na njegov život ili telo ili na život ili telo njemu bliskog lica, kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina. U konkretnom slučaju mediji koji su izvestili o incidentu nisu preneli i sadržaj pretnji, pa nije izvesno da li su one bile karaktera koji član 138 Krivičnog zakonika predviđa za postojanje ovog krivičnog dela. Izvesno je, međutim, da u ovom slučaju, za razliku od ranije opisanog slučaja iz Rume, ne postoji dilema oko toga da su pretnje upućene novinaru agencije Beta Živku Perišiću u vezi sa njegovim novinarskim poslom.

1.4. Sredinom jula mediji su preneli da Osnovno javno tužilaštvo u Smederevu proverava pretnje koje je novinarki portala „Smederevske novine” i dopisnicima „Politike”, „Informer”, „Večernjih novosti” i „Blica” iz Smedereva, preko društvene mreže Fejsbuk, uputio Milan Lukić, član Gradskog veća Smedereva i lider Koalicije za bolje Smederevo. Kako navode „Smederevske novine”, posle objavljivanja vesti o njegovom privođenju, koje je potvrdila i Policijska uprava Smederevo, Lukić je javno vređao i ponižavao novinare, pozivajući na linč tako što je na svom Fejsbuk profilu objavio i sliku „kosača smrti”, što je od novinara koji su pomenutu informaciju objavili shvaćeno kao pretnja. Dopisnici i novinarka podneli su prijavu protiv Lukića zbog ugrožavanja sigurnosti. Portal „Smederevske novine” objavio je da je Osnovno tužilaštvo u Smederevu potvrdilo da će slučaj biti prosleđen Tužilaštvu za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.

Treći slučaj pretnji u ovom izveštaju takođe nije lišen specifičnosti. Naime, iz medijskih izveštaja proizilazi da su novinari kao pretnju shvatili objavljivanje slike „kosača smrti” na Fejsbuk profilu Milana Lukića, člana Gradskog veća Smedereva, o čijem privođenju su izveštavali. Zakon o javnom informisanju zabranjuje ograničavanje slobode javnog informisanja na bilo koji način podesan da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, a posebno pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, ili uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Čini se nespornim da objavljivanje slike „kosača smrti” na Fejsbuk profilu jeste podobno da objektivno stvori osećaj straha i nelagode kod novinara, čak i pod pretpostavkom da oni sam čin nisu shvatili kao direktnu pretnju ubistvom. Pitanje je, međutim, da li ovo može da predstavlja ugrožavanje sigurnosti u smislu člana 138. Krivičnog zakonika Republike Srbije. U tumačenjima ovog člana obično se insistira na dve stvari. Prvo, da ugrožavanje sigurnosti podrazumeva takozvanu kvalifikovanu pretnju, odnosno stavljanje u izgled konkretnog određenog zla. Drugo, da je kvalifikovana pretnja od samog onoga kome je upućena shvaćena ozbiljno. Čini se, međutim, da ovakvo tumačenje ugrožavanja sigurnosti zapravo ne odgovara očekivanjima medijske zajednice od pravosuđa. Novinari bi od člana 138 Krivičnog zakonika želeli ono što taj član zapravo nije – mehanizam krivičnopravne zaštite od pretnji koji ne bi zavisio od toga da li je pretnja izneta konkretno ili u uvijenoj formi, i koji ne bi zavisio od ličnog odnosa koji novinar ima prema pretnji, odnosno od toga da li ih on shvata ozbiljno ili se prema njima odnosi nonšalantno.

1.5. Dnevni list „Kurir“ objavio je 18. juna da je narodni poslanik iz vladajuće Srpske napredne stranke, inače predsednik Unije pekara Srbije Zoran Pralica, dolazio u redakciju ovog lista i tvrdio da je neko iz „Kurira“ od vlasnika pekare „AS Stanković“ tražio uplatu od 800.000 dinara mesečno kako bi bilo sprečeno objavljivanje tekstova koji toj pekari ne idu u prilog. „Kurir“ je, inače, o pekari „AS Stanković“ pisao dva puta, u januaru i junu 2014. godine, oba puta povodom pritužbi građana da su proizvodima ove pekare nalazili - jednom žicu, a drugi put izmet glodara. Pralicu su primili Jelena Vukić, zamenica odgovornog urednika, Aleksandar Rodić, predsednik kompanije i generalni direktor, Tatjana Vojtehovska, potpredsednica kompanije i Nebojša Rosić iz sektora za korporativne komunikacije. „Kurir“ tvrdi da je Pralica na sastanku sa rukovodstvom „Kurira“ pozvao telefonom Dragana Stankovića, vlasnika pekare „AS Stanković“, i uključio spikerfon kako bi svi prisutni čuli razgovor. Stanković je navodno izjavio da se u beogradskom hotelu „Moskva“ sreo sa novinarkom Silvijom Slamnig i da je ona „preporučila da uplati 800.000 marketingu“. Uz tekst Silvije Slamnig u kome ona objašnjava istoriju svojih razgovora sa Stankovićem i demantuje da ga je reketirala, „Kurir“ objavljuje i transkript telefonskog razgovora između novinarko i Stankovića. Po objavljenom transkriptu, na direktno postavljeno pitanje da li je novinarka od njega tražila da uplaćuje „Kuriru“ 800.000 dinara mesečno da ne bi pisali loše tekstove o njemu, Stanković odgovara da on to nikome nije rekao i da nema pojma o čemu Silvijama Slamnig priča.

Zakon o javnom informisanju propisuje da je javno informisanje slobodno i u interesu javnosti. S jedne strane, niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja, ni na koji način podesan da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja, a posebno ne tako što bi vršio pritisak ili uticaj podesan da javno glasilo i njegovo osoblje omete u obavljanju posla. S druge strane, novinari i urednici dužni su da pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenom događaju, pojavi ili ličnosti, poreklo, istinitost i potpunost informacije provere sa pažnjom primerenom okolnostima. Optužba da medij informacije koje objavljuje ne objavljuje u interesu javnosti već kao sredstvo ucene, verovatno je najteža optužba koja se na račun jednog medija može izneti. Uцена je teško krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti i za koje se u određenim kvalifikovanim slučajevima može izreći kazna i do 15 godina zatvora. Ono što je takođe zabranjeno jeste i ograničavanje slobode javnog informisanja na bilo koji način, pa i zloupotrebom autoriteta narodnog poslanika. Činjenica da se optužbe, koje bi ako imaju osnova trebalo da se rešavaju pred sudovima, tretiraju kao pitanje oko kojega su mogući dogovori i nagodbe između političara i vlasnika i urednika medija, govori o meri u kojoj su institucije u Srbiji urušene.

2. Sudski postupci

2.1. Viši sud u Beogradu doneo je prvostepenu presudu u postupku po tužbi privrednika Milana Beka protiv B92 i tri urednika i novinara ove medijske kuće, a povodom intervjua sa Stankom Subotićem, koji je TV B92 emitovala u dva dela u decembru 2010. godine i u kom intervjuu je Subotić, između ostalog, govorio i o Beku. U presudi protiv koje Milan Beko ima pravo žalbe Apelacionom sudu u Beogradu, Viši sud je odbio njegov zahtev za naknadu štete u iznosu od 2 miliona dinara.

Sud u presudi, pozivajući se u više navrata na praksu Evropskog suda za ljudska prava u primeni člana 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, nalazi prvo da sporne izjave nije izneo novinar B92, već da ih je iznelo intervjuisano lice, kao i da se novinar distancirao od izjava intervjuisanog lica, i pored toga što nije imao takvu dužnost. U odnosu na ovo, Viši sud u Beogradu direktno citira presude Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Pedersen i Baadsgaard protiv Danske i Thoma protiv Luksemburga. Pozivajući se na praksu Evropskog suda za ljudska prava, Viši sud u Beogradu je kvalifikuje kao „putokaz za ujednačavanje sudske prakse sudova u Srbiji”, zaključujući da isto postupanje u istim pravnim situacijama doprinosi pravnoj sigurnosti. Viši sud je posebno našao i da Milan Beko, koji je u tužbi tvrdio da se povukao iz javnog života, jeste javna ličnost, te da je kao takav dužan da pokaže veći stepen tolerancije u odnosu na kritičke stavove koji se protiv njega iznose. Takav svoj stav sud je potkrepio definicijom iz Rezolucije Parlamentarne skupštine Saveta Evrope br. 1165 iz 1998. godine o pravu na privatnost, po kojoj su javne ličnosti u širem smislu i svi oni koji igraju neku ulogu u javnom životu, bilo u politici, privredi, umetnosti, društvenim delatnostima, sportu ili drugim oblastima.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju obrađena je kroz odeljak o slobodi izražavanja.

2. Zakon o radiodifuziji

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi nije bilo značajnijih aktivnosti u implementaciji Zakona o radiodifuziji, osim u delu aktivnosti regulatornih tela, koje su obrađene u odeljku ovog izveštaja koji se bavi monitoringom rada regulatornih tela.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

1. Nacrti medijskih zakona

Krajem jula vlada je utvrdila predloge medijskih zakona i prosledila ih Narodnoj skupštini na usvajanje po hitnom postupku. Do kraja jula zakoni nisu bili usvojeni, ali je okončana rasprava o predlozima zakona u načelu, nakon čega je preostalo da se u prvim danima avgusta raspravlja o predlozima zakona u pojedinostima i da se glasa o predlozima zakona. Od momenta usvajanja Medijske strategije do momenta upućivanja medijskih zakona u Skupštinu medijska i novinarska udruženja su konstantno insistirala na što hitnijem usvajanju medijskih zakona. S druge strane, u situaciji u kojoj se sa implementacijom Medijske strategije već toliko kasnilo, pitanje je da li se ubrzanom procedurom usvajanja predloženih zakona više gubi ili dobija.

U medijskim izveštajima moglo se pročitati objašnjenje predstavnika predlagača zakona, resornog ministra Tasovca, koji je ukazao na to da se ubrzanom procedurom usvajanja predloženih zakona ne narušava dostojanstvo parlamenta, da je potpuno poštovana procedura, kao i da „sigurno ne bi ušli u skupštinsku proceduru po hitnom postupku da nije bilo poplava“. S druge strane, formalno obrazloženje za hitno usvajanje zakona zasnovano je na potrebi uspostavljanja zakonskog okvira za kvalitetnije informisanje građana i uređenja medijske scene u skladu s praksom kakva postoji u državama EU, dok se o uticaju majskih poplava na dinamiku usvajanja zakona ne govori. Formalno, evidentno je da je procedura predviđena Poslovnikom Narodne skupštine ispoštovana. Naime, zakon se može doneti po hitnom postupku, između ostalog, ako se donosi radi „ispunjenja međunarodnih obaveza i usklađivanja propisa sa propisima Evropske Unije“. S druge strane, imajući u vidu da se radi o usvajanju tri zakona koji uređuju oblast koja je poslednji put sistemski uređena pre više od 10 godina, pitanje je nije li zapravo bilo korisnije ostaviti više vremena narodnim poslanicima da se bolje upoznaju sa nacrtima i formiraju mišljenje o predloženim rešenjima. Naime, vlada je utvrdila predloge zakona 27. jula, a oni su se već 28. jula našli u skupštinskoj proceduri, odnosno ekspresno su „prošli“ nadležne odbore, da bi se na kraju načelni pretres o sva tri predloga zakona okončao već

30. jula. To znači da su poslanici imali svega dva dana da se upoznaju s predlozima zakona i eventualno podnesu amandmane. Ovo je za posledicu imalo nizak kvalitet rasprave u parlamentu koja se, umesto predloženim rešenjima, više bavila ispraznim nadmudrivanjem o tome koji je skupštinski saziv i koja skupštinska većina, bivša ili aktuelna, donela više zakona po hitnom postupku.

Imajući u vidu da je javna rasprava o setu medijskih zakona održana u martu i oktobru 2013, da su nacrti u međuvremenu nekoliko puta slati na ekspertizu Evropske komisije (poslednji put početkom jula), ono što je moglo biti učinjeno, iako nije obavezno, jeste to da po povratku iz Brisela a pre upućivanja na Vladu, nacrti budu objavljeni, čime bi zainteresovanoj javnosti i građanima Srbije bila data mogućnost da se sa nacrtima bolje upoznaju. Takođe, čak i ako je po oceni Vlade to bilo nepotrebno, moglo je biti određeno više dana za raspravu, imajući u vidu važnost materije, kao i praktičan razlog da se u žurbi često provuku greške koje u primeni potom stvaraju veoma velike probleme. Na kraju, brzim usvajanjem tekstova zakona na sednicama nadležnih odbora (na kojima nisu prisustvovali predstavnici medijske zajednice) propuštena je i poslednja šansa da se završna faza ovog procesa demokratizuje. Način usvajanja nepotrebno je konfrontirao vladu i medijsku zajednicu i bacio senku na inače, za srpske prilike, prilično transparentan postupak u kome su nacrti pisani, posebno nakon rekonstrukcije Vlade Srbije septembra 2013. godine, ali i na same zakonske tekstove koji, nesporno, uvode brojna pozitivna rešenja koja bi mogla da pospeše razvoj medijskog sektora.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. Republička radiodifuzna agencija (RRA)

RRA je sredinom jula 2014. godine javno podsetila emitere da je od 1. januara, u skladu sa Zakonom o autorskom i srodnim pravima, ovlašćena da vrši nadzor nad vođenjem elektronske evidencije emitovanja i reemitovanja autorskih dela. Agencija je ukazala emiterima da dostavljaju elektronske evidencije organizacijama za kolektivno ostvarivanje autorskih i srodnih prava (SOKOJ, OFPS i PI), kao i da će proveru ispravnosti elektronske evidencije vršiti po službenoj dužnosti i po prijavama kolektivnih organizacija i fizičkih lica čija su prava ugrožena.

Primena ovlašćenja na koja se RRA poziva apsolutno ima potporu u važećim zakonima, te je nesporno da RRA može da vrši provere koje je javnim upozorenjem nagovestila. Ono što nije do kraja razjašnjeno jeste to koje mere zaštite autorskog i srodnih prava će Agencija moći da izriče – samo one koje joj stoje na raspolaganju po zakonu koji uređuje elektronske medije ili pak one predviđene Zakonom o autorskom i srodnim pravima. Zakon o radiodifuziji je, do sada, u članu 20. predviđao ovlašćenje Agencije da se „stara da svi emiteri primenjuju propise o autorskim i srodnim pravima”, kao i da je postupanje suprotno tim propisima osnov za izricanje „propisanih mera” od strane Agencije. To znači da je Zakon o radiodifuziji dozvoljavao da, pored sankcija predviđenih u Zakonu o autorskom i srodnim pravima, povreda autorskog prava bude i osnov za izricanje mera opomene, upozorenja ili čak oduzimanja dozvole. Iz javnog registra mera upozorenja vidi se da se nijedno do sada izrečeno upozorenje nije odnosilo na povredu autorskog i srodnog prava. Naravno, moguće je da su zbog povreda autorskog prava izricane opomene, ali je to teško utvrditi budući da se registar opomena ne vodi javno. Takođe, iz javno dostupnih registara dozvola ne vidi se da li je bilo kome dozvola oduzeta po osnovu povreda autorskog prava. Sve to navodi na zaključak da je odredba člana 20. Zakona o radiodifuziji imala prilično ograničenu primenu. U budućnosti, shodno Nacrtu novog Zakona o elektronskim medijima, regulator će biti obavezan da se „stara o tome da se svi pružaoci medijskih usluga pridržavaju propisa o autorskim i srodnim pravima”, ali nije izričito propisano ovlašćenje za izricanje mera u slučaju nepridržavanja. RRA će, naravno, u svakom slučaju moći da inicira postupke za privredne prestupe podnošenjem prijave nadležnom tužiocu.

2. Republička agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge (RATEL)

2.1. Spajanje RAPUS-a i RATEL-a

Nedugo po stupanju na snagu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektronskim komunikacijama, u okviru njegove implementacije, došlo je do pripajanja nekadašnje agencije za poštanske usluge (RAPUS) Republičkoj agenciji za elektronske komunikacije (RATEL), pa je tako nastalo novo konvergentno regulatorno telo za ova dva tržišta.

Spajanje ova dva regulatorna tela nije neuobičajeno i u regionu postoji praksa da regulacija telekomunikacija i poštanskih usluga bude u nadležnosti jednog regulatora. Ono što je potencijalna opasnost ovog spajanja je kontradiktorna situacija u kojoj se, s jedne strane, značajno povećava obim poslova novog regulatornog tela, a na drugoj strani očit je trend smanjivanja finansijske nezavisnosti ovakvih tela. U tom smislu, konvergencija, ne sama po sebi, već zbog nedovoljno izdašnog finansiranja, može da ugrozi kvalitet regulacije. Pitanje je, naime,

na koji način će se i sa kojim kapacitetima „novi“ RATEL izboriti sa odgovornim zadatkom koji mu je poveren kako na tržištu elektronskih komunikacija tako i na tržištu poštanskih usluga.

2.2. Naplata naknade za korišćenje radio-frekvencija

Na sednici Upravnog odbora RATEL-a koja je održana krajem juna, donet je zaključak, objavljen 1. jula, koji se odnosi na izmirenje obaveza po osnovu naknade za korišćenje radio frekvencija. UO je usvojio načelan stav po kome će sve službe i sektori Agencije postupati jednako u svim slučajevima neplaćanja naknade, i to na jednak način prema svim operatorima (tu spadaju i emiteri – televizije, do prelaska na digitalno emitovanje, a radio emiteri do daljnjeg). Shodno zaključku, RATEL će preduzimati sve zakonom predviđene mere, između ostalog i oduzimanje izdatih dozvola i neprodužavanje istih. U obrazloženju donetog zaključka navodi se da je ovaj načelan stav posledica učestalih zahteva različitih operatora za reprogram duga i otpis kamata.

Zaključak je donet pozivanjem na članove 11, 31, 33, i 95. Zakona o elektronskim komunikacijama, koji se odnose na naknade za korišćenje radio frekvencija, naknade za usluge agencije i na pitanje oduzimanja dozvole. Čini se, međutim, da navedene odredbe ne mogu da budu osnov za donošenje ovakvog akta jer u njima za to nema izričitog ovlašćenja. Osnov bi eventualno mogle da budu odredbe Zakona o opštem upravnom postupku. Osim formalnih nedostataka, ovaj „interni“ akt mogao bi imati negativne implikacije po medijsko tržište. Nije sporno da sve mere koje se pominju u zaključku generalno mogu da se primenjuju kada korisnici frekvencija (uključujući i emitere) ne izmiruju svoje obaveze, uključujući i najdrastičniju – oduzimanje dozvole. Ipak, situacija u medijskom sektoru je sa finansijske strane veoma loša i u praksi je situacija u kojoj emiteri ne uspevaju da na vreme izmire sve svoje obaveze česta. RATEL je povremeno izlazio u susret zahtevima za odlaganje plaćanja. Ako zaključak shvatimo kao smernice Upravnog odbora RATEL-a unutrašnjim organizacionim jedinicima tog tela, nije najjasnije kako će ga one tumačiti – kao neophodnost da se postupa transparentno i da se operatori ne diskriminišu (tako što bi se, u uporedivim situacijama, jednom odobrilo odlaganje plaćanja, a drugome ne) ili kao potpuno isključenje odlaganja plaćanja, koje se u praksi odobravalo. Koliko god insistiranje na „jednakom postupanju“ bilo dobro, čini se da zaključak ipak ostavlja preširok prostor za diskreciju budući da „jednako postupanje“ može da pretpostavlja i uskraćivanje mehanizma odlaganja plaćanja svima. Takođe, ozbiljno je pitanje i koliko je pozicija, odnosno tržišna snaga telekomunikacionih operatora uporediva s pozicijom, odnosno tržišnom snagom radio i TV stanica, posebno regionalnih i lokalnih. Ujednačavanje prakse u neuporedivim situacijama dovodi telekomunikacionog operatora u situaciju u kojoj zapravo odlučuje o pravima medija. Potencijalno bi mogla da se kreira situacija na koju je ukazano praksom Evropskog suda za ljudska prava utvrđenom još presudom u slučaju Malone

protiv Ujedinjenog kraljevstva iz 1984, a u kojoj se izričito navodi da bi „bilo protivno vladavini prava kada bi se diskreciona ovlašćenja vlasti izražavala u obliku neobuzdane moći”, pa zakon mora „granice diskrecionog prava datog nadležnim organima” dovoljno da precizira ili ograniči. Zbog svega ovoga čini se da bi Upravni odbor RATEL-a morao, u najmanju ruku, da precizira šta je pravi smisao zaključka, kao i da inicira odgovarajuće izmene Zakona o elektronskim komunikacijama kako se ovo bitno pitanje ne bi ostavljalo „diskrecionoj oceni” stručnih službi.

DRŽAVNI ORGANI

3. Ministarstvo kulture i informisanja

Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine, turizma i telekomunikacija

Pored upućivanja medijskih zakona u skupštinsku proceduru, centralni događaj u julu za medijski sektor je bio i Bilateralni skrinining, odnosno sastanak o spremnosti Srbije za pristupanje Evropskoj uniji u vezi sa pregovaračkim poglavljem 10 koje se odnosi na informaciono društvo i medije. Na sastanku su predstavnici dva resorna ministarstva i dva regulatorna tela prezentovali usklađenost domaćih regulatornih dokumenata sa pravnim tekovinama EU u ove dve oblasti. Od oblasti koje su relevantne za medije, govorilo se o napretku u procesu digitalizacije, politici u vezi sa radiofrekvencijskim spektrom, usklađenosti našeg pravnog okvira sa relevantnim dokumentima u vezi sa medijskim pluralizmom, sa Direktivom o audio-vizuelnim medijskim uslugama i pravilima oglašavanja putem elektronskih medija, dok se pričalo i o zaštiti maloletnika u programima elektronskih medija.

Ovaj dvodnevni događaj služio je da pokaže koliki je stepen usklađenosti domaćeg zakonodavstva sa regulatornim okvirom EU za elektronske komunikacije i medije. Rezultati sastanka znaće se u septembru, kada bi Evropska komisija (Direktorat za proširenje) trebalo da sastavi izveštaj o skriningu. Takođe, nalazi ovog skrininga će se verovatno naći i u narednom Izveštaju o napretku Srbije ka EU.

4. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

4.1. Rezultati nadzora nad internet provajderima

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti izjavio je u julu da je završen nadzor nad preko 200 Internet provajdera. Istovremeno, Poverenik je najavio nastavak

neposrednog nadzora nad oko 30 provajdera. On je ukazao na to da Srbija ne može biti zadovoljna stanjem u ovoj oblasti, odnosno da veliki broj Internet provajdera nije svestan elementarnih obaveza bitnih za zaštitu prava koja su građanima zajemčena (pravo na privatnost). Ovo se naročito ispoljava u odnosu na obaveze koje se tiču čuvanja i zaštite zadržanih podataka. Rezultat nadzora bi, po njegovim rečima, trebalo da bude predlog mera koje će biti ponuđene republičkoj Vladi i Parlamentu, kako bi se obezbedili minimalni standardi zaštite podataka o ličnosti.

Ako nalaze uporedimo sa onim što je Poverenik izneo prošle godine nakon nadzora nad ispunjenjem obaveza operatora mobilne i fiksne telefonije, jasno je da se pravo na privatnost komunikacija u Srbiji nedovoljno poštuje, a da je deo odgovornosti za to i na službama bezbednosti. Drugim rečima, ustavne i zakonske garancije privatnosti komunikacija u praksi se ne poštuju ili se ne poštuju dovoljno. Pored prava na privatnost, ugrožava se posredno i sloboda izražavanja, a posebno garancija tajnosti novinarskih izvora. Ovakvo stanje stvari može samo da obeshrabri uzbunjivače da ukazuju na negativne pojave u društvu, a negativan uticaj na istraživačko novinarstvo je više nego očigledan. Na kraju, konstantan osećaj novinara da je pod nadzorom, a naročito strah da njegova ili njena privatna komunikacija može da bude iskorišćena u cilju diskreditacije, nužno pretili autocenzurom, koja je i inače evidentna.

4.2. Elektronske prezentacije organa vlasti

Uporedo sa aktivnostima koje se tiču zaštite privatnosti, Poverenik je u julu bio aktivan i na polju dostupnosti informacija od javnog značaja. On je ponovio da mnoge elektronske (Internet) prezentacije organa javne vlasti ne služe svrsi kojoj bi trebalo da služe. Naime, po nalazima Poverenika, prezentacije su tu da reklamiraju aktivnosti organa javne vlasti ili osobu na čelu organa javne vlasti, a ne da prezentuje podatke koji interesuju građane (na primer, o ovlašćenjima koje organ javne vlasti ima, poslovima koje radi, budžetskim sredstvima kojima raspolaže, zaposlenima, iznosima koji se troše, javnim nabavkama, odnosno o svemu onome što bi omogućilo demokratsku kontrolu javnosti rada organa javne vlasti). Pored toga, Poverenik je ukazao na to da mnogi organi javne vlasti (među njima i 22 organa državne uprave) uopšte nemaju prezentacije na Internetu. Poverenik je zbog toga ponovio da je neophodno promeniti Zakon o državnoj upravi kako bi se predvidela obaveza posedovanja prezentacija, uz propisivanje njihovog minimalnog sadržaja, a sve u cilju omogućavanja građanima da na lak i pristupačan način pristupe podacima od javnog značaja.

U novijim presudama Evropskog suda za ljudska prava (poput Kenedi protiv Mađarske ili Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Srbije) nesporna je tendencija da se pravu na pristup

informacijama od javnog značaja daje karakter obavezne komponente prava na slobodu izražavanja. Države su obavezne ne samo da ne ometaju pristup informacijama od javnog značaja, već i da dostupnosti informacija aktivno doprinose. Izrada elektronskih prezentacija sa svim elementima na kojima Poverenik insistira zapravo služi važnoj funkciji obezbeđivanja uslova za demokratsku kontrolu vlasti od strane javnosti i svakako je treba podržati.

5. Odbor Narodne skupštine za kulturu i informisanje

14. jula 2014. godine u Narodnoj skupštini je održano prvo javno slušanje u organizaciji Odbora za kulturu i informisanje na temu: *Autorsko pravo i kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava dramskih, filmskih i televizijskih umetnika i interpretatora*, u vezi sa predstojećim izmenama Zakona o autorskom i srodnim pravima. Javna rasprava o izmenama ovog zakona održana je u periodu od 18. novembra do 16. decembra 2013. godine. Izveštaj sa javne rasprave objavljen je na internet stranici Zavoda za intelektualnu svojinu 15. jula 2014. godine.

Imajući u vidu temu javnog slušanja, najviše se govorilo o potrebi preciziranja odredaba koje se odnose na način ostvarivanja prava dramskih, filmskih i televizijskih umetnika i interpretatora. Predstavnici udruženja glumaca insistirali su da se pravo na naknadu za emitovanje, re-emitovanje, odnosno javno saopštavanje sa nosača slike, filmskih, televizijskih i dramskih dela prizna i glumcima (kao interpretatorima). Pored toga, zahtevali su i da se pravo na tzv. „posebnu naknadu” proširi zakonom na mobilne telefone, tablete i sve uređaje za presnimavanje, reprodukciju i umnožavanje snimaka. Predstavnici Zavoda za intelektualnu svojinu potvrdili su da će u konačnoj verziji Nacrta zakona biti precizirano da će pravo na naknadu od emitovanja i re-emitovanja ubuduće biti omogućeno i ovoj kategoriji interpretatora, ali su istovremeno naglasili da naknada od javnog saopštavanja sa nosača slike nema uporišta u uporednom pravu. Predstavnici Zavoda za intelektualnu svojinu su takođe istakli da su svesni da emiteri hipotetički mogu da plaćaju veoma veliki broj različitih naknada za ostvarivanje prava sličnih autorskom, i to potencijalno velikom broju različitih kolektivnih organizacija, ali da nije moguće postaviti gornji limit jer evropski okvir to ne poznaje. Zato je posebno važno da tarife budu razumne i donete kroz dogovor nosilaca prava i reprezentativnih udruženja interpretatora i korisnika - televizija i kablovskih operatera. U vezi sa posebnom naknadom ponovili su svoj stav iznet u javnoj raspravi navodeći da je u našoj zemlji dozvoljeno privatno kopiranje, da sastavljanje liste uređaja za koje se plaća posebna naknada zavisi od vlade koja može da doda ili izuzima određene uređaje sa te liste uzimajući u obzir interese nosilaca autorskih i srodnih prava, s jedne strane, i interese uvoznika i distributera, s druge. Ostaje da sačekamo kako će zakonodavac opravdati uključivanje naknade za emitovanja i re-emitovanje glumačkih interpretacija u domaći zakon, kada već naknada od javnog saopštavanja sa nosača slike nema uporišta u uporednom

pravu, i šta će to zapravo značiti za televizije. Na prvi pogled, izgleda da bi njihovo poslovanje moglo biti dodatno finansijski opterećeno preko mere koju televizije imaju u drugim zemljama, te bi dalji rad na izmenama Zakona o autorskom i srodnim pravima mediji morali pomno da prate kako bi blagovremeno reagovali.

ORGANIZACIJE ZA KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

6. Organizacija proizvođača fonograma Srbije - OFPS

Organizacija za kolektivno ostvarivanje prava interpretatora - PI

Organizacija proizvođača fonograma Srbije - OFPS i Organizacija za kolektivno ostvarivanje prava interpretatora - PI su tokom jula nastavile pregovore o jedinstvenoj tarifi naknada za reemitovanje fonograma i na njima zabeleženih interpretacija sa kablovskim operatorima i njihovim udruženjima, kao i sa javnim medijskim servisima (RTV i RTS). Postizanje oba sporazuma o tarifama najavljeno je za septembar ove godine.

Po Zakonu o autorskom i srodnim pravima, tarifa se određuje sporazumom između organizacije i reprezentativnog udruženja korisnika, odnosno između organizacije i individualnog korisnika ako je prema prirodi poslovanja takvog korisnika on jedini koji obavlja tu vrstu delatnosti u Republici Srbiji. U Srbiji se individualnim korisnicima za potrebe određivanja tarife, u smislu Zakona o autorskom i srodnim pravima, smatraju javni medijski servisi. Zbog toga javni medijski servisi (RTS i RTV) ne plaćaju naknadu po tarifi koja važi za komercijalne radio i TV stanice, već samostalno pregovaraju o posebnim tarifama. Trenutno i javni medijski servisi i kablovski operatori naknadu plaćaju po starim tarifama koje se primenjuju počev od 1. januara 2010. godine. Komercijalne radio i TV stanice imaju novu, za njih daleko povoljniju tarifu, određenu sporazumom koji su OFPS i PI, s jedne strane i ANEM, kao reprezentativno udruženje korisnika radiodifuznih emitera, s druge, postigli u februaru 2014. godine.

V PROCES DIGITALIZACIJE

Početakom jula 2014. godine Republička radiodifuzna agencija je objavila Listu emitera za ulazak u Inicijalnu mrežu. Listu čini 26 regionalnih televizija koje su prethodno u maju ove godine učestvovala u konsultacijama u vezi sa mogućnostima ulaska u Inicijalnu mrežu. Podsetićemo, Inicijalna mreža je puštena u rad još 2012. godine, i to za potrebe testiranja digitalnog signala. U prvom trenutku, u tu mrežu su ušli programi oba javna servisa, nacionalnih komercijalnih

emitera i pojedinih regionalnih emitera, a na osnovu liste koju su zajednički utvrdili nadležno ministarstvo i RRA, sve u skladu sa Strategijom za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa u Republici Srbiji i Pravilnikom za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje. Ono što je očigledno jeste to da na ovoj listi nedostaju lokalni emiteri. Lokalne televizije ne bi smele da budu isključene iz procesa digitalizacije, posebno imajući u vidu da čine većinu emitera među televizijama, a naročito ne smeju, kao do sada, da budu na repu informacija o procesu digitalizacije.

Pravilnik o prelasku sa analognog na digitalno emitovanje propisuje koje frekvencije čine Inicijalnu mrežu, kao i to da se testiranje digitalnog signala vrši u skladu sa Strategijom. Ni Strategija ne predviđa koji su to programi koji će ući u Inicijalnu mrežu, već samo da će „simulkast“ (istovremeno emitovanje analognog i digitalnog signala) preko Inicijalne mreže za testiranje biti dostupan programima koje će odrediti Ministarstvo trgovine i telekomunikacija u saradnji sa Ministarstvom kulture i informisanja i RRA. S druge strane, propisano je da u sastav prvog multipleksa konačne digitalne mreže ulaze programi nacionalnih emitera, javnih servisa, kao i programi regionalnih emitera, dok se drugi multipleks konačne digitalne mreže popunjava programima lokalnih emitera. Pravilnik je u postupku izmene i očekuje se da će novi biti usvojen najverovatnije u avgustu. Ipak, evidentno je da nema pravnog pokrića za isključenje lokalnih emitera iz Inicijalne mreže. Iako je ova mreža namenjena samo testiranju digitalnog signala, uključivanje u nju nesumnjivo pruža komparativnu prednost nacionalnim i regionalnim emiterima u odnosu na lokalne. Razlozi neuključivanja lokalnih emitera u Inicijalnu mrežu su verovatno tehnički. To ipak ne opravdava izostanak čak i minimuma informacija lokalnim televizijama o tome šta one mogu da očekuju od procesa digitalizacije, kao i šta se u tom procesu očekuje od njih.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

Ministar kulture i informisanja je, obrazlažući set medijskih zakona, istakao da će privatizacija medija biti okončana do 1. jula 2015. godine i naglasio da će u roku od pet godina od momenta prodaje kapitala postojati obaveza da se medijska delatnost zadrži kao osnovna. Privatizacija medija obavljaće se u skladu sa opštim propisima koji oblast privatizacije uređuju, metodom koji izabere Agencija za privatizaciju, po inicijativi osnivača medija u javnom vlasništvu. Ako prodaja ne uspe, privatizacija se vrši besplatnim prenosom akcija zaposlenima, a na kraju, ako ni to ne uspe, medij prestaje da postoji i briše se iz registra. Državni sekretar u Ministarstvu kulture Saša Mirković je ranije, na sednici skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje, precizirao da se radi o 81 mediju u državnom vlasništvu koji čeka privatizaciju ili je već u nekoj fazi privatizacije.

Zakonom o javnom informisanju i medijima će, po svemu sudeći, biti stavljene van snage odredbe određenih zakona koji su bili u koliziji sa medijskim i koji su godinama služili kao opravdanje za to što privatizacija nije okončana u rokovima koje je predviđao Zakon o radiodifuziji (31. decembar 2007. godine), odnosno za to što nije poštovana prelazna odredba dosadašnjeg Zakona o javnom informisanju – ta odredba predviđa prestanak rada štampanih javnih glasila u roku od tri godine od stupanja tog zakona na snagu ako su mu osnivači država i teritorijalna autonomija, ili ustanova, odnosno preduzeće koje je u pretežnom delu u državnoj svojini ili se to javno glasilo u celini ili pretežnim delom finansira iz javnih prihoda. Prvobitno predviđeni rok za privatizaciju će, zbog kašnjenja u usvajanju zakona, biti produžen sa 31. decembra 2014. na 1. jul 2015. godine. Bez obzira na to, vidljiva je i nedvosmislena namera države da u potpunosti izađe iz vlasništva u medijima, čime se najzad ostvaruje jedan od ključnih ciljeva koje je Medijska strategija postavila 2011. godine. S druge strane, usvajanje zakona nije kraj ovog procesa, pa je u najkraćem mogućem periodu po njegovom usvajanju neophodno pokrenuti proceduru privatizacije kako ne bi došlo do (novog) nepotrebnog i neopravdanog odlaganja, odnosno kako bi se postavljeni rokovi napokon ispoštovali.

VII ZAKLJUČAK

Jul 2014. godine za medijske profesionalce u Srbiji otpočeo je fizičkim napadom na urednika Novinske agencije FoNet Davora Pašalića, a završio se okončanjem rasprave u načelu o setu medijskih zakona koje je vlada predložila parlamentu za usvajanje po hitnom postupku krajem meseca.

Urednik FoNet-a Davor Pašalić pretučen je 2. jula na Novom Beogradu, nedaleko od zgrade u kojoj stanuje. Presrela su ga trojica nepoznatih mladića koja su mu tražila novac i pretila pištoljem. Kada je odbio da im da novac, počeli su da viču da je ustaša i Hrvat i zadali mu više od 30 udaraca rukama i nogama. Kada je Pašalić ustao sa zemlje i krenuo prema zgradi u kojoj stanuje, ista trojica mladića su ga još jednom napala i opet počela da ga tuku, uz povike „ustašo” i „Hrvatu”. Pašalić je od napada zadobio posekotine i podlive po glavi, licu i usnoj duplji, polomljena su mu dva zuba i ima modrice po celom telu. Ono što navodi na zaključak da Davor Pašalić nije napadnut nasumice kako bi bio opljačkan, te daje osnov za sumnju da se radilo o ciljanom napadu na novinara zbog novinarskog posla kojim se bavi, jesu dve stvari. Prvo, napadači su više puta ponovili uvrede na Pašalićev račun, i to na nacionalnoj osnovi, što ukazuje na to da su pre samog napada očigledno bili vrlo dobro upoznati s tim koga napadaju. Drugo, i pored protesta medijskih i novinarskih udruženja, te čak i pored osude napada i samog ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića, napadači i dalje nisu otkriveni. Sama činjenica

neotkrivanja napadača čini napad na Davora Pašalića više nego tipičnim za srpske prilike u kojima napadači na novinare već decenijama, po pravilu, ostaju neotkriveni i nekažnjeni, čak i u slučajevima ubistava novinara – Dade Vujasinović, ubijene još 1994. godine, Milana Pantića, ubijenog 2001. godine, ili Slavka Ćuruvije, ubijenog 1999. godine. Do danas je optužnica podignuta jedino u slučaju ubistva Slavka Ćuruvije, a i ona tek nakon punih 15 godina. U svom izveštaju zaključujemo da, čak i da Pašalić nije napadnut zbog svog novinarskog posla, njemu jesu nanete teške telesne povrede, a za nanošenje takvih povreda Krivičnim zakonikom zaprećena je kazna od šest meseci do pet godina zatvora. Uvreda koje su mu upućene na nacionalnoj osnovi ukazuju na mogućnost da je reč o krivičnom delu učinjenom iz mržnje, što bi svakako bila okolnost koju bi sud cenio kao otežavajuću. Ako bi se ipak ispostavilo da se radilo o ciljanom napadu na novinara, kazna za nanošenje takvih povreda mogla bi biti i viša, od jedne do osam godina zatvora.

U svom izveštaju beležimo i tri slučaja pretnji novinarima. U Rumi, Nenadu Tomiću, odgovornom uredniku i vlasniku Informativnog Internet portala Rume, vlasnik hotela „Borkovac” iz istog grada, Dušan Dragišić, kako je taj portal javio, pretio je sečenjem ušiju i odgrizanjem nosa zbog tekstova pisanih o priključenju Dragišićevog objekta na gradsku kanalizacionu mrežu. Da sve bude još čudnije, iz vesti proizilazi da napadnuti urednik tvrdi da nije imao nikakve veze sa spornim tekstom i da uopšte nije razumeo razloge napada na njega. U Gornjem Milanovcu, Mileta Trišić, predsednik Mesne zajednice u selu Zagrađe, nasrnuo je, uz pretnje i uvrede, na novinara agencije Beta Živka Perišića. Do napada je došlo nekoliko meseci nakon što je novinar preneo izjavu direktora Elektrodistribucije u Lazarevcu Veselina Šiljegovića da je Trišić optužen zbog krađe struje jer je u svojoj kući kablom zaobišao strujomer. U trećem slučaju, iz Smedereva, novinarki portala „Smederevske novine” i dopisnicima „Politike”, „Informer”, „Večernjih novosti” i „Blica” iz istog grada, Milan Lukić, član Gradskog veća Smedereva i lider Koalicije za bolje Smederevo, slao je preteće poruke preko društvene mreže Fejsbuk. Prethodno, novinari su objavili vesti o Lukićevom privođenju, koje je potvrdila i Policijska uprava Smederevo, a član Gradskog veća im je odgovorio objavljivanjem slike „kosača smrti” na svom Fejsbuk profilu. Portal „Smederevske novine” objavio je da je Osnovno tužilaštvo u Smederevu potvrdilo da će slučaj biti prosleđen Tužilaštvo za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.

U kontekstu navedenih pretnji analiziramo i član 138. Krivičnog zakonika Republike Srbije, koji se u medijima često pominje u vezi sa pretnjama novinarima. Konkretno, ovim članom Krivičnog zakonika predviđeno je da će se onaj ko ugrozi sigurnost nekog lica pretnjom da će napasti na njegov život ili telo, ili na život ili telo njemu bliskog lica, kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. Za slučaj kada izvršilac na gore opisani način ugrozi sigurnost više lica ili kada samo ugrožavanje izazove uznemirenost građana ili druge teške posledice, zaprećena je kazna zatvorom od tri meseca do tri godine. Najteži oblik ovog krivičnog dela postoji kada je ugrožena

sigurnost predsednika Republike, narodnog poslanika, predsednika ili članova Vlade, sudije Ustavnog suda, sudije, javnog tužioca ili njegovog zamenika, advokata, policijskog službenika ili lica koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja, kada je zaprećena kazna zatvorom od šest meseci do pet godina.

Pitanje kojim se bavimo je šta sve može da predstavlja ugrožavanje sigurnosti u smislu člana 138. Krivičnog zakonika Republike Srbije. Zaključak je da mehanizam krivičnopravne zaštite od pretnji zavisi od toga da li je pretnja izneta konkretno ili u uvijenoj formi, kao i od ličnog odnosa koji novinar prema pretnji ima, odnosno od toga da li on konkretnu pretnju shvata ozbiljno ili se prema njoj odnosi nonšalantno. I pravna teorija i sudska praksa stoje na stanovištu da ugrožavanje sigurnosti podrazumeva samo takozvanu kvalifikovanu pretnju, odnosno stavljanje u izgled konkretno određenog zla. Takođe, neophodno je da kvalifikovana pretnja od samog onoga kome je upućena bude shvaćena ozbiljno. Krivično pravo u Srbiji, očigledno, ne podržava očekivanja medijskih profesionalaca da dobiju zaštitu koja će biti sveobuhvatna, koja će pored konkretnih pretnji obuhvatati i pretnje izražene u uvijenoj formi ili konkludentnim radnjama podobnim da zastraše, kao i zaštitu koja će biti objektivna, odnosno koja neće ceniti lični odnos koji novinar prema pretnji ima. Čini se logičnim da bi takvu, sveobuhvatnu i objektivnu zaštitu, trebalo tražiti i drugde, a ne samo u krivičnom pravu.

Izveštaj se bavi i aktivnostima Republičke radiodifuzne agencije, kao i Republičke agencije za elektronske komunikacije, koja se nakon nedavnih izmena i dopuna zakona o elektronskim komunikacijama spojila sa Agencijom za poštanske usluge, te se sada zove Republička agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge. Izveštaj prati i aktivnosti Ministarstva kulture i informisanja i Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine, turizma i telekomunikacija, posebno u kontekstu bilateralnog skrininga, odnosno analize spremnosti Srbije za pristupanje Evropskoj uniji u vezi sa pregovaračkim poglavljem 10 koje se odnosi na informaciono društvo i medije. Na posletku, pratimo i rad Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, i to, u kontekstu zaštite privatnosti i poverljivosti komunikacija – prve rezultate nadzora nad Internet servis provajderima, a u kontekstu dostupnosti informacija od javnog značaja – napore Poverenika da informacije o organima javne vlasti učini dostupnim građanima tako što bi se propisala obaveza organa javne vlasti da poseduju prezentacije na Internetu, i što bi se propisivao njihov minimalni sadržaj. U delu izveštaja koji se bavi aktivnostima Odbora za kulturu i informisanje Narodne skupštine Republike Srbije ukazujemo na sve jače zahteve dramskih, filmskih i televizijskih umetnika i interpretatora usmerene na regulisanje pitanja kolektivnog ostvarivanja njihovog autorskog i srodnih prava. Konkretno, na javnom slušanju održanom pred Odborom na ovu temu, predstavnici udruženja glumaca insistirali su da se pravo na naknadu za emitovanje, re-emitovanje, odnosno javno saopštavanje sa nosača slike, filmskih, televizijskih i dramskih dela prizna i glumcima, na način na koji je to interpretatorima priznato

za emitovanje, re-emitovanje, odnosno javno saopštavanje sa nosača zvuka. Iz Zavoda za intelektualnu svojinu potvrđeno je da će u konačnoj verziji Nacrta zakona biti precizirano da će pravo na naknadu od emitovanja i re-emitovanja biti omogućeno i ovoj kategoriji interpretatora. Ono što svakako treba imati u vidu jeste to da naknada od javnog saopštavanja sa nosača slike nema uporišta u uporednom pravu. Bilo bi apsolutno neprihvatljivo da se pitanje interpretatorskih naknada dramskim, filmskim i televizijskim umetnicima rešava preko leđa srpskih televizija, koje i inače oskudevaju u sredstvima za produkciju ili nabavku skupih igranih i dramskih programa.

U centralnom delu izveštaja bavimo se procesom usvajanja novih medijskih zakona. Krajem jula vlada je utvrdila predloge zakona o javnom informisanju i medijima, o elektronskim medijima i o javnim medijskim servisima i prosledila ih Narodnoj skupštini na usvajanje po hitnom postupku. Novinarska i medijska udruženja koja su, još od momenta usvajanja Medijske strategije, konstantno insistirala na što hitnijem usvajanju medijskih zakona, po prvi put su se našla u situaciji u kojoj su zbog ovakve brzine na samom kraju dugotrajnog procesa protestovala.

Formalno, upućivanjem zakona Narodnoj skupštini na usvajanje po hitnom postupku, procedura predviđena Poslovníkom Narodne skupštine jeste ispoštovana. Naime, po toj proceduri, zakon se može doneti u hitnom postupku, ako je, između ostalog, reč o zakonu koji se donosi radi „ispunjenja međunarodnih obaveza i usklađivanja propisa sa propisima Evropske Unije”. S druge strane, imajući u vidu da se radi o usvajanju tri zakona koji uređuju oblast koja je poslednji put sistemski uređena pre više od 10 godina, mišljenja smo da bi bilo korisnije da je narodnim poslanicima ostavljeno više vremena da se sa nacrtima bolje upoznaju i da o njima formiraju mišljenje. Poslanici su imali svega dva dana da se upoznaju sa nacrtima i eventualno podnesu amandmane. Ovo je za posledicu imalo kudikamo niži kvalitet rasprave u parlamentu nego što su ova tri zakona zaslužila. Posledica je i bačena senka na postupak koji je prethodio samom usvajanju i koji je, posebno u periodu nakon rekonstrukcije Vlade Srbije septembra 2013. godine, sa različitih strana, između ostalih i od organizacije Transparentnost Srbija, zbog svoje otvorenosti bio ocenjen kao primer na koji bi se trebalo ugledati.

Za naredni period ostaje nada da proces implementacije rešenja koja donose novi medijski zakoni, a koja ćemo tek analizirati, neće biti toliko dug i toliko mukotrpan kao što je bio proces njihovog pisanja i usvajanja. Medijski zakoni, pa i srpski o javnom informisanju i medijima, elektronskim medijima i javnim medijskim servisima, jesu važan preduslov da mediji ostvare svoju funkciju u demokratskom društvu. Medijski zakoni, sami po sebi, nisu jedini takav preduslov. Značaj njihove adekvatne primene ne sme se nikako zanemariti.